

Toneelschrijfprijs 2026

Juryrapport

Goedemiddag

Beseft u hoe bijzonder het is dat een clubje mensen hier samentroept om een prijs te geven aan iemand die zich uren en dagen en weken en maanden terugtrok achter een schrijftafel om daar diep na te denken over de wereld, zorgvuldig te voelen hoe dat vanbinnen resoneert; vervolgens de pen op het papier – of de vingertoppen op het klavier – te plaatsen en iets machtig schoons, verbeeldingsrijk en waardevols te typen? Iets dat doet denken, dromen, huilen, lachen, zuchten, ademen, spelen.

Beseft iemand echt nog hoe bijzonder dit vandaag is?

Dat iemand tijd neemt, grist, krijgt, opeist om in alle rust en concentratie werkelijk drommels goed na te denken over de wereld en daar iets aan toe te voegen dat die wereld bovenal – eigenlijk zelfs uitsluitend - vooruit kan stuwten, kleurrijker, inclusiever, zachter, zorgzamer, vredevoller, gezonder, vrolijker en allerm minst dreigender of oorlogszuchtiger zal maken.

Ze zitten op de eerste rij. Mijn medejuryleden. Schrijfster en dramaturg Anna Maria Versloot. Schrijver en theatermaker Enver Husicic. Dramaturg Karim Ameur. Plus de o zo bevlogen en bekwame hoedsters van onze juryvergaderingen bij Fonds Podiumkunsten: Suzanne Jansen, Jenny Mijnhijmer en Saskia Driessen.

Zij hielden de afgelopen dagen een klein beetje de adem in. De bevalling van ons juryrapport duurde net iets langer dan verwacht. Het duurde even eer de tijd genomen, gekregen, gegrist, opgeëist kon worden om in alle rust, concentratie en met de grootst mogelijke nauwkeurigheid te formuleren wat de 84 teksten die we mochten lezen met ons deden. Ons zegden. Ons lieten voelen. Waarom die teksten 84 noodzakelijke geschenken aan deze wereld zijn.

Want dát: tijd nemen om te focussen op wat echt van belang is; goed nadenken over de wereld, en over welke magnifieke woorden die wereld nodig heeft, dreigt verbijsterend genoeg een schaarstegoed te worden. Terwijl dit nochtans het allerbelangrijkste is in een persoonlijk leven én in een maatschappelijk leven.

Beseft iemand in deze zaal écht hoe bijzonder gevaarlijk deze evolutie is?

We leven in een wereld waarin het belang van de inhoud steeds vaker ondergesneeuwd wordt door het belang van profilering, van vorm, van *catchy* communicatie, van Instagramproof quotes. Quotes zijn dekselse dopaminebommetjes. Met zo'n bommetje raak je heel even een hart; een hoofd misschien. Maar je dringt zelden echt binnen tot het wezen van iemand.

Daarvoor is er meer tijd nodig, meer letters, meer verbeelding. Dat is alles wat een theatertekst wél heeft.

Dat besef maakte de sfeer rond de juryvergadertafel zowel feestelijk als plechtstatig. Begin juni vlogen we de vergaderruimte in, recht uit levens die onder druk staan van alles wat bestaan in deze samenleving uitdagend maakt.

We belandden in een serene, van toewijding en concentratie zinderende rust die vergelijkbaar is met de rust in een theater. Of in deze zaal. We sloten de deur en werden ontroerd en geïnspireerd door de onwaarschijnlijke impact die het lezen van de teksten op elk van ons had.

Na de uiterste inzenddatum bekijkt de organisatie van de Toneelschrijfprijs of er geen betrokkenheid bestaat tussen de juryleden en (een of meer) kandidaten. Als dat het geval is, worden er in samenspraak met de partners maatregelen genomen om belangenvermenging te voorkomen.

84 verzoeken aan de wereld

Precies 84 ingezonden Nederlandstalige toneelteksten die tussen 1 januari 2025 en 31 december 2025 voor het eerst zijn opgevoerd in de Lage Landen lazen Anna Maria, Enver, Karim en ik.

Lazen.

Wat een saai woord.

We beleefden 84 teksten.

Zal ik in één zin – of beter, een vraag – trachten te vatten wat we beleefden?

Het is een persoonlijke vraag die ik het liefst discreet aan elk van u apart zou stellen. Maar dan krijgt de organisator van deze prijsuitreiking een crisis. Terecht. Dus ik stel de vraag van hieruit één keer, gericht aan elk hart en hoofd dat zich hier in deze zaal bevindt.

Hoe gaat het vandaag met je mama?

Sommigen van u katapulteer ik nu kort naar het ouderlijk huis, waar dan ook ter wereld. Of naar een fijne flat aan zee, of in hartje Amsterdam. Of naar een huis waar ouderen wonen. Of naar een zorginstelling. Anderen moeten een krop wegslikken en even schielijk als schichtig naar boven kijken waar, misschien, een hemel en de moeder is.

Zo'n vraag katapulteert je meteen naar je meest gevoelige kern.

Dat is wat opvallend veel auteurs en hun teksten de afgelopen maanden met deze jury deden. Ons naar onze meest gevoelige kern brengen, door te focussen op een moeder hebben of gehad hebben, moeder mogen of willen zijn, moeder mogen worden op de mooist mogelijke manier. Moeder willen worden maar het niet mogen zijn. Of als vader of man moeder mogen zijn.

Nu er een schaduw van oorlog over onze levens dreigt, vertaalt het besef hoe waardevol leven en leven geven is, zich in theaterteksten – en literatuur – die opvallend vaak lijken te focussen op het gegeven 'moederschap'. In de meest brede zin van het woord. Enkel vrouwen kunnen bevallen, maar elke mens kan een moeder zijn voor haar, hun en/of zijn medemens.

Vanwaar die focus? Misschien omdat we collectief snakken naar een beleid dat als een moeder voor de wereld zorgt?

Dit uitgangspunt zorgt voor teksten die even persoonlijk als herkenbaar zijn.

Teksten waar enkel een kind het hoofdpersonage van kan zijn

Zo leverde het enkele parels van jeugdtheaterteksten op. Dat zijn, voor alle duidelijkheid, niet zozeer teksten die enkel maar geschreven zijn voor de jonkies onder ons. Het zijn bovenal teksten van schrijvers voor wiens verhaal een kind het geknipte hoofdpersonage is. Casper Vandeputte leverde daarbij mogelijk een van de meest verfrissende, intrigerende, grappige én nodige teksten. In zijn *Alleen maar lieve jongens* wordt Zeno door zijn twee papa's opgevoed. Maar daar krijgt hij op school commentaar over. Want 'twee papa's hebben is niet normaal'.

De tekst is een even speels als secuur gecomponeerd antwoord op wat 'normaal' zijn dan wel is.

Ook Bart Van Nuffelen leverde een belangwekkende jeugdtheatertekst af. Hij sloot zich op in een klas pubers – u mag dat letterlijk nemen – en zocht met hen woorden. Woorden die vertellen wat er met een van hun klasgenootjes – een kind op de vlucht – gebeurde. Het resultaat kreeg de titel *Fatilou M.* En dit is het slotakkoord: *Fatilou is weg van hier / Ze is vertrokken / Naar de planeten / En de sterren ver daarachter / Ze trekt strepen daartussen / Maakt nieuwe sterrenbeelden / Voor een nieuwe tijd.*

Jip Vuik wist evenzeer dat kinderen voor zijn verhaal de juiste hoofdpersonages waren. Met *Klassencarrousel* schenkt hij de wereld een treffende theatertekst die het circusleven en circusjargon met acrobatische zwier hanteert om maatschappelijke structuren en vooroordelen door te lichten.

‘We zijn allemaal domkoppen / als we ineens ergens anders zijn / waar we niet weten hoe het werkt / allemaal.’

Eveneens te vermelden: hoe Sabrina Nabermacnack in *Mijn moeder is een mens*. Ik ook ons collectief hongerig maakten naar méér letters van haar pen omdat ze op een o zo intieme manier een groot, belangwekkend verhaal vertelt dat ontbreekt in de theaters. Ik citeer: *‘Ik heb iets ontdekt. Het zijn er twee. Twee ziektes. SM en MS. Ik weet niet precies welke mama heeft. Ik weet alleen dat een van de twee grappig is en de ander niet. Als ik bijvoorbeeld MS zeg, dan begint iedereen te lachen, maar dan weet ik niet of ik nou MS of SM heb gezegd. Mama heeft de nietgrappige.’*

Omdat de wereld snakt naar moederlijkheid

Maar dus ook schrijvers die met volwassen personages aan de slag gingen, gebruikten opvallend vaak een ouder- of moederfiguur als centraal personage. Of beter: als gids door een wereld waarover en waaraan ze een cruciaal verhaal kwijt willen.

‘Ik wou dat ik de taal had van Sarah Sluimer’, prevelde een van de juryleden. Die taal in Sluimers rakende *En ze maakte een kind* is helder, zintuiglijk en schept een utopische vrouwenwereld.

Zo herschrijft Sluimer een gans wereldbeeld. Zij bevraagt alle kanten van het moederschap op een even geestige als doordringende manier.

'En ik werk me echt helemaal te pletter./ Maar ik zorg me ook helemaal te pletter. / Ik zorg voor jullie, bijvoorbeeld. / Voor iedereen die naar me komt kijken. / Ik wieg mijn stem. / Veeg het snot van mijn woorden. / Heb slapeloze nachten, omdat een lied me wakker houdt. / Maar nu het bijna zo ver is dat ik geen kinderen meer / kan krijgen./ Nu ik bijna geen keuze meer heb, / valt het opeens bij me binnen. / Wat nou, muur tussen de moeder en de kunstenaar? / Waarom gaan die twee niet samen?'

Sluimers tekst is uniek in zijn stijl. De feestelijk poëtische en literaire kwaliteit van haar tekst is een eigenschap die ook opvallend veel teksten kenmerkt. Veel auteurs begrijpen dat een tekst net dankzij een even uitgepuurde als virtuoze en eigenzinnige taal – niet te verwarren met spreektaal waaraan een dialectisch klankje hangt – weerhaakjes krijgt. Weerhaakjes waarmee de woorden zich vastzetten in het brein van een lezer of luisteraar. Om nooit meer te lossen. Zo vergeten we nooit de razende taal waarmee Yannick Jozefzoon zijn monoloog *King Cannabis* de wereld in keilt. Een stuk dat, opnieuw, ouderschap als kapstok neemt om de wereld iets groters mee te delen.

Of het *Knooppunt* van Frank Siera. Dat leest als een flits en gaat over een alles veranderende gebeurtenis in het leven van een mens, een ouder. In een flits.

We reisden dankzij die 84 teksten dwars doorheen de wereld én de tijd. Want zo veel teksten hebben een enorme emancipatorische vibe en een vurige urgentie om – al dan niet via een omweg langs de geschiedenis – de mistoestanden in de wereld minstens aan te kaarten. ‘De realiteit is te belangrijk vandaag om het publiek er niet mee te confronteren’, stelde een van de juryleden tijdens de finale discussie. Iedereen was het daarmee eens. Toch kwamen er tegenstemmen. ‘We geven de prijs niet enkel omdat een stuk over die wereld gaat. Het draait om veel méér.’

Om wat? Het draait om oorspronkelijkheid. Om de stem van de ongehoorde. Om vakmanschap. Om de machtige Don Quichote-achtige trek om de wereld toch een beetje beter te maken middels virtuoos gecomponeerde zinnen die harten doen zinderen. Om het publiek niet enkel tot bondgenoot te maken – personages zoeken opvallend vaak contact met het publiek, net nu we in tijden leven waarin contact maken moeilijker lijkt – maar dat perspectief van het publiek ook in vraag te stellen. Voorbeeldje? Het intrigerende *Handle with Care* van de Belgische performancetheatergroep Ontroerend Goed. Aan die voorstelling werkte per opvoering welgeteld één suppoost mee, en een kartonnen doos waarin alle aanwijzingen zaten voor de toeschouwers om er samen een bijzondere avond van te maken. Die tekst leest als een poëtische handleiding om terug te leren samenwerken en te rebelleren tegen vreemdsoortige regeltjes. Hier worden op o zo geestige, sprankelende wijze oogkleppen opgerekt over wat een theatertekst kan zijn.

We belandden gedurende die 84-teksten-tellende reis zelfs in een huis waar we onze ouderen onderbrengen en waar mensen te vaak tot een begrip worden gereduceerd, dankzij Nachtwacht van Rik van den Bos en Marieke van Veen. Een van de meest treffende passages? Dit: *‘Dhr morfine toegediend. / Dhr wil op dit moment niets / Dhr valt in diepe slaap / Dhr slaapt maar maakt regelmatig onrustige bewegingen / Dhr geeft aan dat de dood hem komt halen / Dhr zakt iedere keer weg. / Tuitbeker koffie.’*

We lazen, lazen, lazen en laafden ons. We voelden ons allerm minst alleen in een wereld waarin velen zich te vaak alleen en eenzaam voelen. Dat is de kracht en de functie van theater. Dat is de bijzonderheid.

Aan die vergadertafel keken we geraakt in elkaars ogen als we hetzelfde gevoel, dezelfde passie, dezelfde liefde voor een tekst voelen.

Of we keken verbouwereerd naar alles en niets tegelijk omdat eens van ons compleet brak bij het bespreken van een tekst die het jurylid deed huilen omdat zowel de taal, het thema als de compositie van de tekst nagenoeg de perfectie benaderen.

Drie teksten benaderen dit jaar die perfectie.

(De teksten zijn alfabetisch gerangschikt, op de voornaam van de auteur.)

F*CK LOLITA van Annet Bremen

*Alles waarvan ik heb genoten
Daarvan heb ik mogen genieten
En wat jij hebt gedaan
Dat is niet mijn schuld
De schaamte is voor jou
Ik ben nog heel
Heel heel
Er zijn dingen gebeurd die ik niet wilde
En ik ben heel
En ik voel
Alles
Dat ik je lief vond
Dat ik me daar niet voor schaam
En dat het onvergeeflijk is wat je hebt gedaan*

Wat een feest om deze extreem urgente tekst – een ingenieuze monoloog tussen drie entiteiten – te lezen! Of beter: mee te maken. Annet Bremen eist met vuur, met de virtuositeit van een taalacrobaat en met in stevige research ingebed vakmanschap een heel actueel vraagstuk op. En ze herschrijft het.

Haar F*CK LOLITA is de verbijsterende en spitante ontleding van een mens- en vrouwbeeld. En tegelijkertijd ontleedt ze onze hele maatschappij. Want die samenleving zou er heel anders uitzien als we niet langer zouden wegstijgen van de ontluikende seksualiteit bij vrouwen. Deze tekst laat zien hoe volledig; hoe gulzig en geil een vrouw van elf, twaalf, dertien mag zijn. Dat kan schokkend zijn. Wegkijken is na beleven van Bremens machtig zinderende tekst absoluut geen optie meer. Er wordt iets opengereten. Er staat een vrouw op de vloer die tegelijkertijd alles en niets heeft.

Dit is de hartstochtelijke afrekening met Vladimir Nabokovs Lolita en met een welbepaalde, verjaarde manier van kijken naar jonge en wat oudere vrouwen. Deze tekst verandert ieders blik, en dus de wereld.

NO MAN'S LAND van Giovanni Brand

Jou moet ik hebben.

LELA

Serieus?

Dagen heb ik de slaap niet kunnen vatten.

Verlangde ik naar mijn leven hier.

En nu ik er weer ben begint er een vogel tegen me te praten.

TRINTO

Ik ben op zoek naar een vrouw die niet voor zichzelf durft op te komen

LELA

Dan sta je helemaal aan de verkeerde deur.

TRINTO

Wanneer heb jij voor het laatst in de spiegel gekeken?

LELA

Zit er iets in mijn haar?

Je hebt toch niet op mijn hoofd gepoept he?!

TRINTO

Ik ben een nachtegaal geen meeuw.

LELA

Ik heb nog nooit een nachtegaal horen praten.

Jij hoort te zingen

Giovanni Brand doopte zijn even moedige als machtig sprankelende pen in de pot met sprookjesinkt en schrijft zo een waanzinnige tekst over de rijke cultuur en geschiedenis van de Roma. Meer bepaald: over Romavrouwen die generaties lang gesteriliseerd werden. Brand laat drie generaties vrouwen én hun geboren plus niet geboren kinderen met elkaar in gesprek gaan op een manier die even speels, pijnlijk, confronterend als troostrijk is. Hij laat zijn personages spreken met vogels en dansen met beren. Zo lokt hij je op de meest wonderlijke manier binnen in de wereld van de Roma, een wereld die al eeuwenlang bestaat en al even lang miskend wordt.

Brands tekst slingert je dwars doorheen de geschiedenis van die Roma. De tekst is even verwarrend als het leven, de onderkant ervan. Je maakt – al lezend en luisterend – een slingerbewering mee die een onvergetelijke indruk nalaat. Door het thema maar evengoed door de brute maar o zo prachtige en van virtuositeit en noodzakelijkheid brandende taal.

YELLOWCAKE, LITTLE BOY van Stijn Devillé

*iets valt
uit de bommenwerpers
naar beneden
ik zie twee parachutes
opengaan
terwijl
de lucht
alles rondom mij
baadt
in een hemels licht
dan zie ik
dat er geen schaduwen
meer zijn
alles is wit
ook geen kleuren meer
alles wit
wit wit wit
licht
een flits
als van een fotograaf
die magnesium ontsteekt
ik hou mijn arm
voor mijn gezicht
dan is het donker
alles zwart
en iets als een
windstoot
gloeïend heet*

Met extreem verdiept, scherp en virtuoos vakmanschap plus steengoede research leidt Stijn Devillé je door de kamers van de geschiedenis, langs een stoet pechvogels – mensen die anno 1945 of nu lijden en trachten te overleven in een door nietsontziende wereldleiders getekende wereld waar kernwapens als een troef om mee te dreigen worden beschouwd.

Devillé's ervaren pen combineert minutieuze research met diep engagement én een meesterlijk dollen met de kenmerken van de literaire thriller. Wauw. Met verbijsterende helderheid die nooit gespeend is van wat speelsheid toont hij de schaakspelletjes die op het wereldtoneel gespeeld werden en worden.

Yellowcake, Little Bird is een in wetenschappelijk feiten verankerde theaterthriller die raakt en doet reflecteren. Devillé schetst geen hoopvol wereldbeeld maar wél een hoopvol mensbeeld. Aan zo'n reddingsboei hebben we vandaag allemaal behoefte.

De winnaar

Kent u professor dokter Tessa Kerre? Zij is als hematoloog verbonden aan het UZGent. Zij munt uit in haar vak én zij munt uit in op een mild menselijke en hyper heldere manier communiceren over dat vak. Daarenboven – en daarom hoort zij thuis in dit rapport – breekt ze al jarenlang een lans voor de betekenis van kunst in de geneeskunde. Of beter: in het genezen. Op 22 september verschijnt een met poëzie en tekeningen verrijkte update van haar boek Kunst op voorschrift. Daarin pleit ze, met schrijfster Maud Vanhauwaert en kunstenaar Bert De Geyter, voor het erkennen van kunst als volwaardig element van de zorg.

Waarop wachten de beleidsmakers om kunst en kunstenaars écht te erkennen als volwaardig element in het zorgen voor een warme wereld? Neen, dit is geen pleidooi om kunstenaar ‘in te zetten’ als bedienden of marionetten van het beleid of van de zorg. Dit is een pleidooi om kunstenaars in al hun autonomie veel beter en duurzamer te faciliteren in wie ze zijn, wat ze doen en wat ze betekenen als zorgdragers van de verbeelding. Net daar wordt momenteel te gretig op beknipt.

De auteur van de winnende tekst is, naast een virtuoos met de pen, ook een bevlogen pleitbezorger voor de herwaardering van de toneelschrijver als een van de pijler van een zorgzame, verbeeldingsrijke, open, inclusieve, kleurrijke, cultuurrijke samenleving waar ieder zich gewaardeerd, gerespecteerd en gedragen voelt.

‘Dit is hem. Het vakmanschap, het wereldbeeld, het mensbeeld. Dit is de meest warme tekst, die het hier en nu voluit benut. De auteur waagt zich met overrompelende eruditie en flair aan de ontleding van een mensbeeld en zodoende aan de ontleding van onze samenleving.’

De tekst is geschreven met een furieuze energie en een respect afdwingende kennis van dramaturgische en wereldse zaken. De tekst zindert niet alleen van inhoudelijke urgentie maar ook van schrijf-technische virtuositeit en speelsheid.

De vorm past als een zeer zorgvuldig genaaide handschoen om de inhoud. Op een manier die verrukt, verbaasd, verwondert en gretig doet lezen, en luisteren.

Beseft iedereen in deze zaal hoe bijzonder en betekenisvol dit vandaag is?

Dit is het soort tekst – resulterend in het soort voorstelling – waar je iedereen naartoe wil halen, sleuren, duwen, verleiden, lokken. Omdat het fundamenteel veranderend is. Omdat het de wereld niet tot een bedreigender, gewelddadiger maar vredevoller, gezondere, veiliger, mooier, vrolijkere wereld maakt.

Dit is het soort tekst die in elke letter en lettergreep, elk leesteken de urgentie van de toneeltekst bewijst. De bijzonderheid ervan in een wereld die raast aan dat belachelijk hoge scroltempo.

Deze tekst bewijst... en nu citeer ik uit de winnende tekst... 'het belang van woorden inzetten als wapen, trillend van leven.'

De Toneelschrijfprijs 2026 gaat naar...

Annet Bremen.

Gefeliciteerd, Annet Bremen!

Toneelschrijfprijs 2026

Een initiatief van

Fonds Podiumkunsten
Literatuur Vlaanderen
Nederlands Letterenfonds
Taalunie

Mede mogelijk gemaakt door
deAuteurs